

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

Шетюк Альона Андріївна

**«Організація обліку, аналіз та оподаткування на підприємствах малого  
бізнесу»  
(на матеріалах «підприємства Райспоживспілки Коопзаготпром»)**

спеціальність 071 «Облік і оподаткування»  
освітня програма  
«Фіскальне адміністрування та митна справа»

**АВТОРЕФЕРАТ  
випускної кваліфікаційної роботи  
на здобуття освітнього ступеню «магістр»**

Чернігів 2019

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Навчально – наукового інституту економіки Чернігівського національного технологічного університету Міністерства освіти і науки України

**Науковий керівник:**

к.е.н., доцент  
Гливенко Валентина Василівна  
Чернігівський національний  
технологічний університет

**Рецензент:**

головний бухгалтер  
підприємства Райспоживспілки  
Коопзаготпром  
Шестак Олена Олегівна

Захист відбудеться «24» грудня 2019 р. о 9.00 год. на засіданні Державної екзаменаційної комісії у Чернігівському національному технологічному університеті

Завідувач кафедри бухгалтерського  
обліку, оподаткування та аудиту  
к.ф.-м.н., доцент

Юрченко М.Є.

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність дослідження.** Сьогодні в Україні підприємства малого бізнесу покликані не тільки виступати елементом структурної перебудови регіональної економіки, але й сприяти підвищенню доходів місцевих бюджетів. Враховуючи невелику кількість працівників, які швидко мобілізуються до змін на ринку, малий бізнес є тією важливою основою, за допомогою якої буде здійснено поворот до позитивних господарських процесів. Потрібно зазначити і той факт, що підприємства малого бізнесу забезпечують працевлаштування соціально нестабільних верств населення, зокрема, молоді, жінок, емігрантів і т. ін. Саме на цих підприємствах вони набувають досвіду, знань, домагаються кар'єрного росту та самореалізації. Доцільно врахувати і ще низку переваг цього бізнесу, а саме: низьку капіталомісткість і тому легкий доступ населення, велику кількість підприємств, що дає змогу в короткий термін налагодити виробництво різноманітних товарів та послуг, мобільність на ринку й у сфері технологій, що сприяє швидкому розвитку НТП, здатність швидко наймати додаткову робочу силу, відсутність бюрократизму в управлінні, незначний негативний екологічний вплив на навколишнє середовище. Проте сьогодні малий бізнес потребує значної підтримки держави саме в нормативно правовому полі щодо організації та ведення бухгалтерського обліку.

Розвиток малого бізнесу потребує своєчасного та ефективного прийняття управлінських рішень, інформаційною базою для яких є дані бухгалтерського обліку.

Специфіка малого бізнесу пред'являє особливі вимоги до формування облікової інформації. Від обліку вимагається не тільки констатація і реєстрація фактів господарської діяльності, під впливом яких формуються результати підприємницької діяльності, але і активна дія на них. Це обумовлює необхідність постійного поліпшення якості облікової інформації, більшої її деталізації і підвищення оперативності даних.

В цих умовах стає гострою і настійною потреба в розробці раціонального облікового процесу формування інформації для цілей управління і контролю господарювання малих підприємств.

Розробкою даної проблеми займалися багато науковців, представники різних галузей науки. Особливості функціонування та розвитку сектору малого підприємництва в Україні розглядали у своїй праці такі вчені як С.С.Гаркавенко, Й.С.Завадський, В.Л.Корінь, В.І.Ляшенко, С.В.Мочерний, М.Г. Пивоваров, В.М. Порожня, Ю.С. Цал-Цалко та інші. Методологічно-методичні підходи та практичні аспекти організації обліку, звітності та оподаткування суб'єктів малого підприємництва наведені у працях С.В.Селютіної, І.Шевченко, А. Хусіда та інші. Питанням методики та організації обліку на малих підприємствах присвячені роботи В.В. Бабіча, В.О. Ластовецького, Е.І. Свідерського, Т.В. Трофімової.

Проте, незважаючи на вагомий напруження, сьогодні існує потреба у

подальших дослідженнях, які б враховували сучасні потреби малого підприємництва.

**Метою дослідження** є обґрунтування теоретичних, методичних і практичних аспектів організації обліку і оподаткування на підприємствах малого бізнесу, а також розробка шляхів удосконалення облікової політики та оптимізації оподаткування досліджуваного підприємства.

**Завдання** які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети:

1) дослідити особливості організації обліку та оподаткування на підприємствах малого бізнесу;

2) охарактеризувати законодавчо – нормативну базу, що регулює питання обліку та оподаткування на підприємствах малого бізнесу;

3) надати фінансово – економічну характеристику досліджуваному підприємству;

4) провести аналіз існуючої системи оподаткування досліджуваного підприємства;

5) виділити можливі шляхи вдосконалення організації обліку та оподаткування на підприємстві Райспоживспілка «Коопзаготпром».

**Об'єктом дослідження** є процес організації обліку і оподаткування на підприємствах малого бізнесу.

**Предметом дослідження** є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів організації обліку і оподаткування на підприємствах малого бізнесу.

**Методи дослідження:** теоретико-критичний аналіз літератури з теми дослідження; зіставлення, узагальнення і синтезування здобутої інформації тощо.

**Інформаційною базою дослідження** є законодавчі та нормативні акти, що регламентують облік і оподаткування підприємств малого бізнесу, офіційні статистичні матеріали, методичні матеріали, дані мережі Інтернет, дані фінансової та податкової звітності досліджуваного підприємства..

**Наукова новизна одержаних результатів** дослідження полягає в розгляді теоретичних положень та наданні практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення облікової політики та оптимізації оподаткування підприємства.

**Практичне значення одержаних результатів.** Основні результати дослідження спрямовані на удосконалення організації обліку та підвищення ефективності діяльності досліджуваного підприємства.

**Структура та обсяг роботи.** Дана робота складається із вступу, трьох розділів, 10 підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний зміст викладений на 105 сторінках, робота містить 5 рисунків, 9 таблиць та 8 додатків.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі розкрито актуальність обраної теми дослідження, з'ясовано мету, завдання, предмет та об'єкт, методи та інформаційна база дослідження, а також подано структуру роботи.

У першому розділі «Теоретико-економічні засади організації обліку, аналізу та оподаткування на підприємствах малого бізнесу» було досліджено визначення сутності поняття малого підприємства та виявлено, що це досить поширена й ефективна форма господарювання. Вони мають багато таких рис, які не можуть бути притаманні великим підприємствам. Саме мале підприємство здатне найоперативніше реагувати на кон'юнктуру ринку і таким чином надавати ринковій економіці необхідної гнучкості. Ця властивість малого бізнесу набуває особливого значення в сучасних умовах, коли відбувається швидка індивідуалізація і диференціація споживацького попиту, прискорення науково-технічного прогресу, розширення номенклатури товарів та послуг.

Основним фінансовим інструментом, що регулює взаємовідносини малого бізнесу з державою, залишається його оподаткування – законодавчо врегульований процес встановлення, стягнення податків, визначення їхніх розмірів і ставок з урахуванням порядку їх сплати для підприємств з певними параметрами: чисельність працюючих, обсяг валового доходу від реалізації, вид податкового режиму – загальний чи спеціальний (спрощений).

Розвиток малого бізнесу також виступає дійовим чинником, що пом'якшує соціальну напругу і сприяє демократизації ринкових відносин, тому що саме він є фундаментальною основою формування «середнього класу», а отже, й послаблення властивої ринковій економіці тенденції до соціальної диференціації.

Поява спрощеної системи оподаткування забезпечила динамічний розвиток сфери малого підприємництва та стабільні надходження до бюджету, що свідчить про адаптованість та прийнятність її для значної категорії суб'єктів підприємницької діяльності, і є дієвою формою державної підтримки суб'єктів малого підприємництва.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності - особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених ПКУ, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

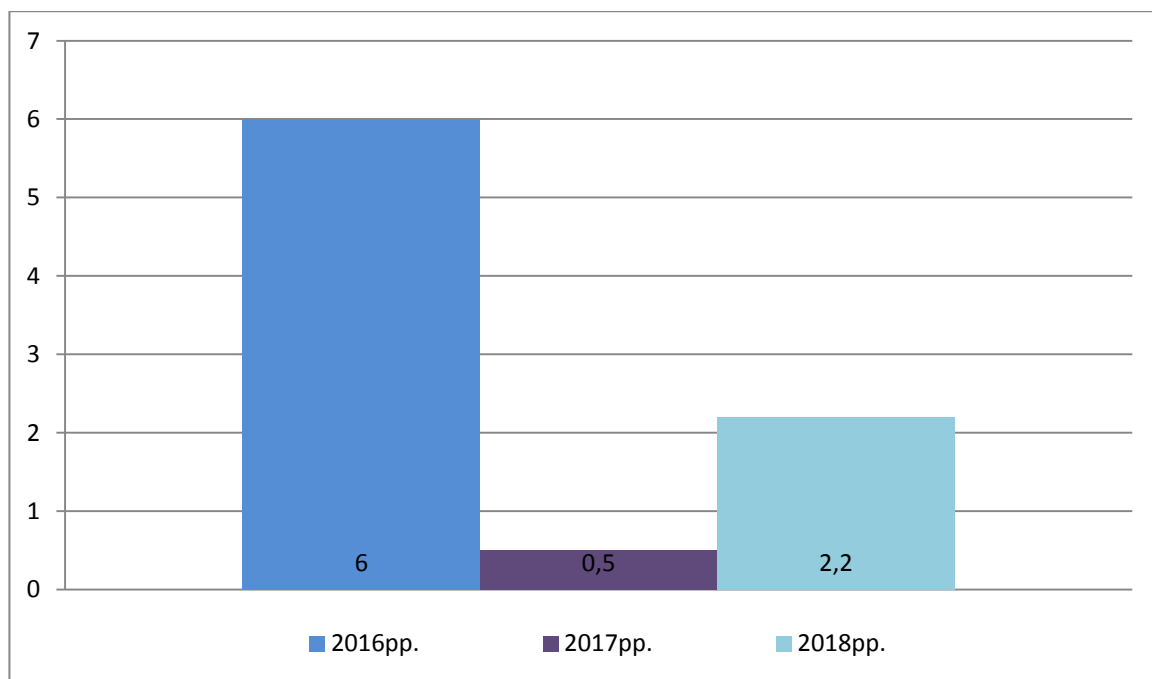
Сьогодні малі підприємства в Україні у своїй загальній масі суб'єктів підприємницької діяльності займають провідне місце, а їх кількість постійно безупинно збільшується. Тому з прийняттям Податкового кодексу України у 2011 р. виділено окрему категорію юридичних осіб – суб'єктів малого підприємництва (платників єдиного податку 3 групи за ставкою 5%, що не є платниками ПДВ, та за ставкою 3% у разі реєстрації як платника ПДВ).

Малий бізнес в Україні постійно знаходиться в середовищі, що динамічно змінюється і в таких умовах значно зростає роль законодавчо-нормативного регулювання. За останні роки змінювався підхід до критеріїв

віднесення підприємств до мікро- та малих, а також порядок складання їх звітності та система оподаткування. Так, в 2019 році Наказом МФУ змінено назву П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» на НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», а також внесено зміни до застосування спрощеного Плану рахунків..

**В другому розділі роботи** «Організація системи обліку, аналізу та оподаткування на підприємстві «РАЙСПОЖИВСПІЛКА КООПЗАГОТПРОМ»» було проаналізовано фінансово економічні показники діяльності підприємства. Аналіз фінансового стану - комплекс дій щодо вивчення й аналізу результатів фінансово-господарської діяльності організацій, підприємств, фірм з метою визначення ступеня ефективності використання основних фондів і оборотних коштів для реалізації програм (статутних завдань) організацій, установ, виявлення можливих недоліків, порушень, невикористаних резервів підвищення результативності діяльності.

Діяльність підприємства Коопзаготпром протягом 2016-2018 років була прибутковою, хоча суми прибутку доволі незначні. В 2016 році чистий прибуток становив 6 тис. грн., в 2017 0,5 тис. грн., а в 2018 сума прибутку склала 2,2 тис.грн.



**Рис. 1. Розмір чистого прибутку підприємства Райспоживспілки Коопзаготпром за 2016-2018 рр.**

Після проведення аналізу фінансового стану підприємства і його основних фінансово-економічних показників діяльності зробити висновок щодо забезпеченості підприємства, а також наскільки ефективно використовуються ресурси. Фінансовий стан підприємства показує його спроможність вчасно здійснювати платежі і сплачувати борги, ефективно фінансувати роботу і підтримувати прибутковість.

Райспоживспілка «Коопзаготпром» у визначені законодавством строки

подає до органів статистики відповідні статичні звіти, окрім того, бухгалтерською службою підприємства ведеться податковий та управлінський облік.

**У третьому розділі «Шляхи вдосконалення організації обліку та оподаткування на підприємстві Райспоживспілки Коопзаготпром»** надані рекомендації стосовно покращення роботи підприємства в сфері обліку та оподаткування. Ефективність діяльності підприємства в значній мірі залежить від розробленої облікової політики і напрямів її реалізації щодо удосконалення рівня облікової політики та своєчасності прийняття оперативних управлінських рішень.

Аналізуючи діяльність підприємства можна зробити певні пропозиції стосовно облікової політики підприємства Райспоживспілки Коопзаготпром:

- розробити методику розкриття фінансової інформації для користувачів та пропозицій щодо зниження рівня регламентованості форм фінансової звітності;

- прийняття рішень щодо методів обліку в проблемних і нестандартних ситуаціях;

- відстеження змін в законодавстві в сфері бухгалтерського обліку та оподаткування за допомогою інформації довідково-правових систем, Інтернет сайтів; участі в професійних конференціях і семінарах;

- організацію додаткового навчання для осіб, відповідальних за формування та застосування облікової політики, а також активна мотивація та стимулювання їх до ефективної роботи;

- розробку процедур інформування всіх співробітників підприємства про зміни в обліковій політиці. Важливою складовою вирішення проблем формування облікової політики може стати створення інформаційного додатку-довідника, в якому буде розкриватися сутність елементів обліку. У доповнення до вказаного додатку довідника мають бути створені аналітичні таблиці з характеристиками окремих методів обліку (переваги, недоліки та рекомендації щодо застосування) та розрахункові таблиці з очікуваними результатами застосування цих методів. Такі таблиці мають бути розроблені для кожного елемента облікової політики, який може бути встановлений для суб'єкта господарювання самостійно, і який має вплив на фінансовий результат.

В основі зловживань спрощеною системою оподаткування лежить складність та обтяжливість загальної системи, що спонукає окремих суб'єктів господарювання шукати шляхи зменшення сум податкових зобов'язань. Високе фінансове навантаження на підприємців призводить до низьких темпів зростання їх діяльності, зниження конкурентоспроможності як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках.

Для досягнення зазначених цілей і завдань необхідно створити законодавчу базу з питань оподаткування, яка б найбільшою мірою враховувала соціально-економічний та науково-технічний розвиток нашої держави, створити такі податкові умови, які б сприяли розвитку малого бізнесу, а також приділити особливу увагу Податковому кодексу України.

Але все це знаходиться не в межах можливостей підприємства, та не може бути вирішено швидко. Але можна виділити певні шляхи для підприємства, що можуть вплинути на оподаткування підприємства:

- збільшення виручки від реалізації;
- здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються;
- продаж окремих низькорентабельних структурних підрозділів та об'єктів основних фондів.
- постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього стану підприємства;
- розробку заходів із зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- впровадження планів практичних заходів при виникненні кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у випадку відхилення розвитку ситуації;

Пропонуємо удосконалювати оподаткування доходів суб'єктів малого підприємництва на засадах справедливості та економічної ефективності. Інституційні зміни в податковій системі мають відбуватись поступово, формуючи у громадян податкову культуру, довіру до органів державної і місцевої влади, з урахуванням позитивного досвіду попереднього розвитку в напрямку забезпечення інституційної стійкості суспільства.

## **ВИСНОВКИ**

Протягом останніх років в Україні відбувалися процеси активізації діяльності у сфері підприємництва. Формування активного ділового середовища сприяло розвитку малого бізнесу. Для вдосконалення управління на мікрорівні та підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу важливе значення має якість інформації, що необхідна для прийняття раціональних управлінських рішень. Саме бухгалтерський облік як важливий елемент економічної системи забезпечує інформаційні потреби управління підприємством. Зміни підходів до ведення бізнесу, збільшення потреб управління в інформації та постійні трансформації, що відбуваються у нормативно-правовому регулюванні бухгалтерського та податкового обліку суб'єктів підприємництва, вимагають перегляду підходів до організації їх обліку.

Діяльність малих підприємств як сегмента господарського механізму економіки України передбачена рядом законодавчих актів. Поняття малого підприємства нерозривно пов'язане з поняттям малого підприємництва і часто ототожнюється. Підприємство як форма підприємницької діяльності передбачає організацію відносин власності, роботи, обліку, звітності для юридичних осіб, що лежить в площині дії Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Підприємницька



діяльність фізичних осіб, які теж є суб'єктами малого підприємництва, ведення систематизованого бухгалтерського обліку на сьогодні не вимагає.

Для суб'єктів малого підприємництва передбачена можливість складання Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва (форми №1-м, 2-м). Так, відповідно до Податкового кодексу України – юридичні особи – платники єдиного податку третьої групи (юридичні особи), для складання Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва, ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат.

Для відображення господарських операцій з обліку витрат використовуються рахунки класу 8 і 9.

В наказі про облікову політику «Коопзаготпром» інформація щодо організації обліку витрат відсутня. Доходи Коопзаготпром» визначаються згідно з П(С)БО 15 «Дохід».

Характерним для «Коопзаготпром» як суб'єкта малого підприємництва – платника єдиного податку є застосування касового методу нарахування доходів для цілей оподаткування. Це означає, що всі операції для цілей оподаткування єдиним податком реєструються тільки тоді, коли відповідні гроші отримуються або сплачуються. Облік на касовій основі не відповідає загальноприйнятим принципам бухгалтерського обліку, однак його застосування на «Коопзаготпром» є цілком прийнятним та доцільним з огляду на податкове законодавство.

Матеріали проведеного дослідження свідчать про задовільний в цілому стан організації обліку витрат, доходів та фінансових результатів на «Коопзаготпром».

Результати економічного аналізу витрат, доходів та фінансових результатів «Коопзаготпром» свідчать про наступне.

Підприємство протягом аналізованого періоду мало прибуток. Його величина протягом року збільшилася. Цьому сприяло збільшення чистого доходу підприємства. До негативних тенденцій необхідно віднести зростання загального обсягу витрат.

Недоліком організації обліку доходів, витрат та фінансових результатів на досліджуваному підприємстві є відсутність відповідних положень у обліковій політиці підприємства.

«Коопзаготпром» є малим підприємством та згідно діючому законодавству визначає фінансовий результат у звітності один раз на рік. Враховуючи специфіку діяльності досліджуваного підприємства, така періодичність не є оптимальною. Для організації ефективного управління витратами, доходами та фінансовими результатами «Коопзаготпром» доречним, на наш погляд, є щомісячне визначення фінансового результату, що необхідно визначити в обліковій політиці підприємства.

Розширення робочого плану рахунків у частині обліку доходів та витрат дасть змогу керівництву підприємства виділити найбільш прибуткові та збиткові напрями діяльності та ринки збуту на підставі аналізу доходів та витрат спрогнозувати майбутні обсяги продажів та розробити стратегію розвитку підприємства в майбутньому.

Наведені рекомендації сприятимуть більш повному розкриттю даних про доходи, витрати та фінансові результати підприємства, що дасть змогу поліпшити інформаційне забезпечення процесу управління фінансовим результатом і буде сприяти підвищенню ефективності діяльності досліджуваного підприємства.

## АНОТАЦІЯ

Шетюк А.А. «Організація обліку, аналіз та оподаткування на підприємствах малого бізнесу» (на матеріалах «підприємства Райспоживспілки Коопзаготпром»)

Спеціальність 071- «Облік і оподаткування» - освітня програма «Фіскальне адміністрування та митна справа» – Чернігівський національний технологічний університет. – Чернігів, 2019.

Стійкий розвиток діяльності підприємств малого бізнесу напряму залежить від створення ефективної системи інформаційного забезпечення управління з метою формування достатнього обсягу облікової і аналітичної інформації, яка була б належного рівня якості та корисності для її користувачів. Для оподаткування суб'єктів малого бізнесу важливо сформулювати головні принципи оподаткування, адже від успішної роботи підприємців значною мірою залежить економічний потенціал країни, соціальна стабільність у суспільстві, підвищення рівня добробуту малозабезпечених верств населення.

Розвиток малого бізнесу також виступає дійовим чинником, що пом'якшує соціальну напругу і сприяє демократизації ринкових відносин, тому що саме він є фундаментальною основою формування «середнього класу», а отже, й послаблення властивої ринковій економіці тенденції до соціальної диференціації.

Потрібно розробляти комплексні заходи направлені на удосконалення інформування представників малого підприємництва щодо очікуваних змін у методології розрахунку і сплати податків, проводити навчання та консультації з питань оподаткування щодо попередження порушень податкового законодавства. Ставлення податкових органів до суб'єктів малого бізнесу не має носити репресивний характер.

Пропонуємо удосконалювати оподаткування доходів суб'єктів малого підприємництва на засадах справедливості та економічної ефективності. Інституційні зміни в податковій системі мають відбуватись поступово, формуючи у громадян податкову культуру, довіру до органів державної і

місцевої влади, з урахуванням позитивного досвіду попереднього розвитку в напрямку забезпечення інституційної стійкості суспільства.

***Ключові слова:* МАЛИЙ БІЗНЕС, СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ, ЄДИНИЙ ПОДАТОК, СПРОЩЕНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ, ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА.**